

8. *On allowing Jewish societies to elect brokers and notaries from among their own.* (1853). The highest approved opinion of the State Council from 5th January 1853 [in Russian].

9. *On the abolition of the existing restrictions on the election and appointment of Jews in the office of brokers and notaries.* (1863). The highest approved position of the Jewish Committee 16th May 1863 [in Russian].

10. *The imperially approved Regulation on the notarial part.* (1866). Nominal decree from 14th April 1866 [in Russian].

11. Ahrameeva, O. V., & Zvonok, S. O. (2007). Civil-moral and religious aspects of the historical formation and development of a notary as an institution of state and law. *Notarialnyi Vestnik*, 2, 51–60. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 5.06.2020

УДК 34(091) : 321(091)

DOI: 10.36550/2522-9230-2020-1-9-18-23

Мартинюк Євгеній Ярославович,

*аспірант кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка*

e-mail: evgeshafilatov82@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5417-2113>

ІСТОРИКО-ПРАВОВА РОЗВІДКА З ПОШУКУ ПРАОБРАЗІВ ІНСТИТУТУ ПРОКУРАТУРИ В ЮСТИЦІЇ СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ

У статті проаналізовано інституційну організацію системи досудового слідства та судоустрою та процедури здійснення досудового слідства та судового розгляду в Стародавньому Єгипті в період існування самостійної держави.

Виходячи з особливостей організації механізму юстиції виділено два основні її етапи. Перший етап охоплює епохи з початку Ранньодинастичного періоду до кінця Пізнього періоду (бл. 305-332 до н. е.). Окремо проведено аналіз юстиції Птолемеївського періоду (332-30 до н. е.), яка через поєднання традиційних старосипетських рис з елліністичними традиціями, істотно відрізняється від попередніх періодів історії Стародавнього Єгипту.

У межах зазначено аналізу здійснено спробу визначення переліку органів та посадових осіб, які в юстиції Стародавнього Єгипту були праобразами майбутнього утворення інституту прокуратури. Таке виокремлення посадових осіб Стародавнього Єгипту здійснено на основі порівняння їх інституційного та функціонального змісту з положенням та повноваженнями, які має сучасний прокурор, зокрема його повноваженнями: здійснювати нагляд за органами досудового розслідування у формі процесуального керівництва та підтримувати публічне обвинувачення в суді, а також представляти інтереси держави в цивільних, господарських та адміністративних судах.

На основі такого порівняння запропоновано праобразами наступного утворення інституту прокуратури виділити такі державні посади в юстиції Стародавнього Єгипту як писар, *eisagogeus*, *epistatēs* та *stratēgos*. Писар діяв подібно сучасному прокурору, який підтримує на суді публічне обвинувачення. Діяльність *eisagogeus* з представництва центральної влади при цивільних судах має аналогію з повноваженнями сучасного прокурора, який представляючи інтереси держави, приймає участь в судах цивільної та адміністративної юрисдикції. Діяльність *epistatēs* та *stratēgos* з розгляду скарг на діяльність поліційних службовців та надання їм інструкцій про проведення відповідних процесуальних дій закономірно викликає аналогію з повноваженнями сучасного прокурора по нагляду за органами досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

Ключові слова: Стародавній Єгипет, суд, писар, *eisagogeus*, *epistatēs*, *stratēgos*, прокурор.

Martynjuk Ye. THE HISTORICAL AND LEGAL STUDY OF SEARCHING OF THE PROTOTYPES OF THE PROSECUTOR'S INSTITUTE IN THE JUSTICE OF ANCIENT EGYPT

The institutional organizations of the system of pre-trial investigation and judicial, and procedures for investigation and legal proceedings in the Ancient Egypt during the existence of the independent state is analyzed in the article.

Based on the peculiarities of the organization of the justice's mechanism, there are two main stages. The first stage covers time from the Early Dynastic Period (n. 3050 BC) till the Late Period (332 BC). Separately the justice of the Ptolemaic period (332–30 BC) has been analyzed which differs from previous periods essentially across combining conventional ancient egyptian features with Hellenic traditions.

Within the framework of this analysis, an attempt was made to determinate the list of bodies and officials who in the Ancient Egypt's justice were the prototypes of the future creation of the prosecutor's institute. This separation of Ancient Egyptian officials is based on the comparison their institutional and functional matter with the modern prosecutor's positions and powers, such as: overseeing the bodies of pre-trial investigation in the form of procedural guidance and supporting of public accusation at the trial, representation of the state's interests at civil, commercial and administrative courts, as well.

On the basis of such a comparison, it is proposed to qualify such officials in the justice of Ancient Egypt as scribe, *eisagogeus*, *epistatēs* and *stratēgos* as prototypes of the subsequent establishment of the prosecutor's institute. The scribe acted like a modern prosecutor who upholds a public prosecution in court. The activities of the *eisagogeus* representing the central government in civil courts have analogies with the powers of the modern prosecutor, who, representing the interests of the state, participates in the courts of civil, commercial and administrative jurisdiction. The activities of *epistatēs* and *stratēgos* in reviewing complaints about the work of police officers and providing them with instructions on the relevant procedural actions naturally provokes an analogy with the powers of the modern prosecutor to supervise pre-trial investigation bodies in the form of procedural guidance.

Key words: Ancient Egypt, court, scribe, eisagogeus, epistatēs, stratēgos, prosecutor.

Постановка проблеми. Реформування органів прокуратури та кримінальної юстиції передбачають державотворчі пошуки ефективних інституційних та процесуальних правових механізмів, які утвердять в Україні правопорядок, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаватимуться найвищою соціальною цінністю не лише законодавчо, але й стане реальністю повсякденного життя пересічного громадянина. Як показують соціологічні дані станом на жовтень 2019 року рівень недовіри українців до прокуратури становив 62-64%, що поряд з судами, є одним з найвищих серед державних органів України [1]. Пошук ефективних засобів реформування прокуратури не може бути вирішене без застосування історико-правового методу. Звільнитись від історичної спадщини не можливо, оскільки вона завжди буде трансформуватись у будь-яку запозичену новацію, історично відтворюючи опорні точки психічного життя народу, його стійкі архетипні утворення [2, с. 70].

Як відзначає знаний російський юрист XIX ст. М. В. Муравйов, прокуратура виробилась шляхом розвитку і поєднання двох інститутів: публічного кримінального переслідування і представництва коронних прав та інтересів перед державними установами. Він наголошує, що власне прокуратура утворилась для цілей останнього, але життя і силу їй дало перше, з чим нерозривно і пов'язана її історія.

Приватне переслідування злочинів, характерне для первісного ладу будь-якого народу, видозмінюється при перших зачатках державності і в подальшому поступово переходить в переслідування публічне. Між тим відома вже імператорському Риму ідея судового представництва монарха в його майнових справах через особливих уповноважених веде до утворення у Франції з XIV по XVII століття інституту «людей короля» чи прокурорів і адвокатів корони [3, с. 20-22].

Український правник С. О. Жувака в своїй дисертації «Історико-правовий аналіз розвитку функцій прокуратури України», яка є однією з останніх вітчизняних наукових розробок у сфері дослідження становлення прокуратури, посилаючись на роботи Ю. А. Переполькіна [4] та І. М. Лур'є [5], часові межі пошуку витоків прокуратури починає з Стародавнього Єгипту. Він відзначає, що історичні джерела вказують на існування офіційного розшуку злочинців спеціальними агентами. Зібрані ними відомості передавались суддям для дослідження і покарання винних, які до того ж забезпечували нагляд за дотриманням законності. В зазначених обставинах він вбачає прототип прокурорських контрольно-наглядових функцій та кримінального переслідування [6, с. 72]. Професор Єльського університету Джозеф Меннінг стверджує, що концепція юстиції цієї стародавньої країни через Птоломеївський період забезпечила життєвий зв'язок між давньосхідним Середземноморським світом і пізнішим розвитком західної правової думки, яка традиційно в Західному демократичному світі відрاهовувалася лише починаючи з Афін до Риму і далі в Середньовічну Європу [7, с. 111]. Зазначений підхід потребує розширення пошуку історичних прототипів інституту прокуратури ще в юстиції Стародавнього Єгипту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історіографія нараховує чимало робіт, де розглядалися питання історії держави і права Стародавнього сходу. Проте лише в окремих працях певною мірою досліджувалися різні інститути юстиції Давнього Єгипту. У роботах В. В. Струве, Д. Г. Редера, В. І. Авдієва, О. Д. Берлева, Ю. Я. Переполькіна висвітлено основи організації державної та судової влади Стародавнього Єгипту. Окремо слід виокремити монографію І. М. Лур'є «Нариси давньоєгипетського права XVI–X ст. до н. е.» [5]. У ній автор чи не найперший на радянському просторі детально розглянув судову систему Нового царства, визначивши статус *кенбету*, основи адміністративно-судової влади Стародавнього Єгипту.

У сучасній вітчизняній науковій літературі даній тематиці не приділяється достатньої уваги. Окремі сторони юстиції Стародавнього Єгипту відображено в працях Б. Й. Тищика, В. А. Капустинського, Д. В. Слинська, М. М. Бедрія, С. О. Жувака, В. С. Бігуна, А. Л. Зелінського, І. О. Теличкіна, А. В. Панова, Єв. С. Логвиненко та ін.

Глибшими з даного питання є праці зарубіжних істориків права та єгиптологів. Серед них необхідно виділити праці американських дослідників Джона Баушаца, Джозефа Меннінга, Андреа Макдауелла, Рассела Верстега, Річарда Ясноу, англійської вченої Джойс Тайлдслі, німецьких єгиптологів Яна Ассмана, Шафіка Алама, Сандри Ліперт, Адольфа Ермана, польського історика права Рафала Таубеншлага та ін.

Однак на цей час тема визначення праобразів формування інституту прокуратури, які сформувались у Стародавньому Єгипту, не знайшла свого спеціального дослідження.

Мета статті – історико-правовий аналіз юстиції Стародавнього Єгипту крізь призму пошуку прототипів інституту прокуратури, сформованих в юстиції Стародавнього Єгипту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальноприйнятим є погляд на те, що держава утворилась в історико-географічному регіоні Стародавнього Сходу, де найперше відбувся перехід від первіснообщинного ладу до цивілізації. У цьому ареалі Стародавній Єгипет став однією з найперших та найстійкіших держав, утворення якого датується IV тис. до н.е. При цьому проіснувала вона майже до початку нашої ери, до часу коли відбулось його завоювання Римською імперією та перетворення на свою провінцію (30 до н. е.).

Починаючи аналіз юстиції Стародавнього Єгипту, яка одночасно була і кримінальною, і цивільною [8, с. 21], слід відзначити, що вона не відділялась від адміністративної влади. З цих причин в староегипетській мові не утворилось окремого терміну, який би означав суд [9, с. 387, 388]. Професійні судді були відсутні [10, с. 15]. Верховним суддею вважався фараон. Він мав можливість вирішувати будь-яку справу, або переглянути рішення нижчого суду. Втім, він самостійно здійснював судочинство у виключних і дуже обмежених випадках [5, с. 14]. Для здійснення від його імені управлінських функцій та судочинства була введена унікальна посада «*джаті*» (традиційно його називають візірем). Зустрічаються погляди, які появу посади візира пов'язують саме із його

судовими повноваженнями як вищого судді [11, с. 260]. Також у силу адміністративно-судового змісту своєї діяльності візир одночасно керував й дізнанням [5, с. 17, 19, 45].

Початково в Стародавньому Єгипті судочинство на нижчому рівні здійснювалось обцинним судом, який називався *seru* та складався із групи старійшин. Він надавав висновки та виносив рішення щодо місцевих справ [12, с. 211]. Зазвичай всі справи, що траплялися в общині вирішувались саме *seru* общини [13].

Вже у джерелах Старого царства суд почав іменуватися терміном «*djadjat*». *Djadjat* мав адміністративні та консультативні функції, поряд із судовими, та діяв на локальному та центральному рівні, де очолювався візиром [14, с. 105, 106]. У період Середнього царства з'являється, а в Нове царство утверджується, суд під назвою *kenbet* [15, с. 3, 4]. Він також діяв на центральному та місцевих рівнях. На центральному рівні *Великий kenbet* очолювався візиром чи особисто фараоном. Це була центральна палата службовців, яка була колективним судово-адміністративним органом. Він здійснював судочинство як апеляційна інстанція та перша інстанція для окремої категорії справ. Тільки під юрисдикцією цих верховних судів перебували справи про злочини, які карались каліцтвом чи смертю [15, с. 5]. *Відповідно до дворівневої системи організації державного механізму діяли kenbet общин та kenbet храмів*. Останні відали справами храму та окремими світськими категоріями справ.

Відомо, що суди не мали сталого складу та називались «суд поточного дня» [16, с. 204]. До складу кожного *kenbet* входило від 3 до 14 чоловік, які не були знавцями права, були світськими чиновниками та жрецькими. Однак обов'язково до складу суду включався писар, який формально підпорядковується головному *kenbet*, але через свою освіченість грав ключову роль в кримінальному процесі [10, с. 15]. В часи Нового царства писар був не лише член *kenbet*, що здійснював письмове фіксування усного судового процесу, але й діяв як представник візиря при місцевих судах міст та храмів, а у *Великому kenbet*, можливо представляв самого фараона [17, с. 305]. Як відмічає Шафік Аллаам, багато текстів відкривають ту обставину, що писар грав дивовижно активну роль в юридичних процедурах. Він отримував скарги, складені спірними сторонами, в деяких випадках відкрито звинувачував особу, часто допомагав в допитах; міг задавати питання сторонам з метою виявлення їх юридичної ситуації. Такими діями він був в пошуку істини і його допит служив правосуддю [18, с. 112, 113]. Адольф Ерман причиною цього явища бачить «манію» стародавніх єгиптян все записувати. Управляти і писати, відмічає він, було одне і теж. Кожний суддя носив звання «*головного писаря*», а кожний головний суддя був «*начальником письмових справ царя*» [16, с. 168].

В джерелах права Стародавнього Єгипту згадуються інші офіційні особи. Вони як представники судді проводили арешти осіб, супроводжували їх до суду, обстежували місце злочину та конфіскували викрадені речі. Втім в основному такі судові доручення змушені були здійснювати звичайні громадяни. В джерелах Стародавнього Єгипту зазначені державні особи іменуються як «*агенти*» або «*служнику суду*» [10, с. 15, 16].

Як відзначає А. В. Панов, одним із нововведень Стародавнього Єгипту було започаткування поліції [19, с. 10]. У період Середнього царства з армії виділяються мілітаризовані посадові особи та підрозділи, які виконували певні поліцейські функції. На їх наявність вказує поява таких назв посад як «*голова керівників міської поліції*», «*солдат міської поліції*», «*голова керівників собачих патрулів*» [20, с. 5]. Начальник поліції підпорядковувався наміснику ному. Однак такі підрозділи не були суто поліцейними, виконуючи разом з цим, й інші адміністративно-господарські обов'язки, наприклад такі як збір податків [21, с. 944]. У період Нового царства вже зустрічається розгалужена структура поліцейних підрозділів, які були відповідальні за охорону фараона та вищих сановників, державних об'єктів, храмів, підтримання громадського правопорядку, охорону кордонів, розшук злочинців тощо.

Судовий процес в Стародавньому Єгипті мав характер арбітражу і становив тяжбу між позивачем та відповідачем (обвинуваченим). Сам судовий процес був однотипним, і для цивільних, і для кримінальних справ, з одною лише різницею, що в кримінальному - виступаючі звертались з обвинуваченням до намісника, який займав місце позивача [16, с. 168]. Юридичний процес мав бути ініційований самим громадянином. Тільки у справах, що стосувались держави та храмів, судовий трибунал, поєднуював у собі функції слідчого, прокурора та судді [17, с. 305]. Так в одній з кримінальних справ, що стосується гаремної змови проти фараона Рамсеса III (XXII ст. до н. е.), отримавши відомості про змову проти нього, особисто визначив склад суду та наказав їм: «*Поспішіть розслідувати справу. Ви підете і допросите їх...*» [16, с. 207—209]. У іншому випадку, потерпілі самі приводили порушників до суду. Тільки після доведення справи до змісту місцевих представників державної влади, скликався суд та він розпочинав розслідування справи, здійснюючи арешти, проводячи допити під присягою. Правом на обвинувачення порушника був наділений не тільки потерпілий, але й будь-який громадянин. Таке право обумовлювалось громадянським обов'язком кожного та інтересами общини. Після проведення розслідування скликався суд, на який доставлявся правопорушник. Один із суддів, переважно писар, доповідав справу та оголошував первинне обвинувачення. Після цього суд проводив допити підозрюваного та свідків під присягою, досліджував та оцінював докази. У цьому судовому процесі писар функціонально діяв подібно до сьогоденних публічних прокурорів, допитуючи правопорушника з метою встановлення правди [10, с. 16].

Зазначена організація юстиції в основних рисах зберігалась упродовж трьох тисяч років. Суттєві зміни в юридичних процедурах розпочались з приходом в Стародавній Єгипет греко-македонців, що ознаменувало привнесення елліністичних традицій. У той же час Птоломеївський Єгипет, будучи полікультурним утворенням, зберігав й традиційність правової системи. Уособленням держави продовжував бути фараон, представник сім'ї Птоломеїв. Він був верховним суддею, втім вирішував дуже обмежену кількість найбільш важливих справ, передавши право їх вирішенням підлеглим судовим органам, які діяли на колегіальній чи одноособовій основі

[22, с. 479-481]. Посада *джати*, як вищої посадової особи, більше не існувала. Її функції на себе перебрав фараон, якого обслуговував широкий бюрократичний апарат, організований у канцелярії [9, с. 352-359].

Полікультурність характеризувала і юстицію. Суд під назвою *dikastèria* діяв для вирішення спорів серед греків та македонців. Для єгиптян продовжували діяти місцеві судові органи *laokritai*, вони склались переважно з жерців та писарів, та вирішували лише цивільні справи згідно з «місцевими законами». Даний суд був продовженням традиційного суду Стародавнього Єгипту [22, с. 480]. При зазначених судах діяв *eisagogeus*, який був постійним офіційним представником центральної влади. Її основним завданням було забезпечення зв'язку місцевого суду з центральною владою. Дуже примітним є той факт, що в процесуальному вимірі його функцією було представлення справи перед судом [10, с. 24].

Царем Птолемеєм II Філадельфом було утворено колегіальний суд *chrèmatistai*. До його складу входило три судді, які призначались царем на визначений термін. Спочатку він був столичним виїзним судом, але починаючи з III ст. до н. е. перетворився на постійно діючі місцеві суди [23]. Він вирішував справи, засновані на контрактах, написаних як грецькою, так і єгипетською мовами [22, с. 483].

Також в документах III ст. до н. е. згадується суд під назвою *koinodikion*, який вирішував цивільні спори між македонцями і греками, з однієї сторони, та єгиптянами, з іншої, у відповідності до «найбільш справедливої точки зору», в тих випадках коли мався пробіл у праві [9, с. 397]. Втім ніхто не забороняв елітам користуватись судом *laokritai*, а єгиптянам звертатись до *dikastèria* [24, с. 43].

Однак, такою розгалуженою судовою організацією переважно плзначалась процедура вирішення цивільних справ. Що ж до кримінальної юстиції, то Птолемеї, маючи намір забезпечити своє економічне домінування, приділяли значну увагу її розвитку, але на адміністративному підпорядкуванні. Вони розвинули складну, дієву і ефективну правоохоронну систему. Весь процес кримінальної юстиції перебував у руках спеціально визначених поліційних чиновників, які діяли на всіх рівнях від маленького села до цілого ному. Основу поліційної системи складали *phylakitai*, які здійснювали провадження у більшості кримінальних справ. Безпосередній нагляд за їх діями здійснювали керівники поліції, які іменувались *archiphylakitai*. У певних випадках вони самостійно виконували затримання та арешти підозрюваного, проводили розслідування та приймали участь у судах [25]. Наглядаючою ланкою виступали *epistatès* та *stratègos*. *Epistatès* був представником центральної влади на рівні міст та сіл, в той час як на рівні номів її уособлював *stratègos*. Вони розглядали скарги на дії поліцейських чиновників, надавали їм інструкції щодо розгляду конкретних справ. Втім джерела вказують на те, що *stratègos* взаємодіяв з поліцейськими службовцями лише через *epistatès* [25].

При виконанні своїх функцій поліційні службовці користувались значним рівнем операційної свободи та автономії. Підставою початку розслідування були накази безпосереднього керівника, петиції цивільного населення. Однак поліцейські службовці, здійснюючи патрулювання Єгипетських міст та сіл, при виявленні злочинів діяли за власною ініціативою. На відміну від попереднього періоду на потерпілого тепер не покладався обов'язок привести кривдника до суду, а було достатньо лише звернутись із петицією до поліційного службовця [10, с. 32]. Одним з першочергових кроків розслідування був арешт підозрюваних осіб. В деяких випадках цивільні особи самі могли затримати підозрюваних і передати їх владі. Якщо *phylakitai* дійде висновку про необхідність проведення ширшого розслідування, він мав широкі повноваження для цього, зокрема міг допитати підозрюваного, у тому числі із застосуванням тортур, відібрати свідчення від свідків, здійснити пошуки доказів, опечатати будинки, дослідити місце злочину і вилучити викрадені речі [25]. Після збирання всієї належної інформації, справа доповідалась керівнику і вирішувалось питання щодо позасудового примирення сторін чи передачі її на розгляд суду [10, с. 34].

Судочинство у кримінальних справах здійснювали різні адміністративні посадові особи. *Stratègos*, втілюючи вищу, у тому числі судову, владу на рівні ному, як правило, делегував її своїм підлеглим, втручаючись лише за необхідності. У більшості випадків таким службовцем був *epistatès*. У деяких випадках подібна роль відводилась *archiphylakitai*. Коли справа стосувалась специфічної сфери, то до здійснення судочинства в якості суддів залучались спеціалізовані чиновники, для прикладу вирішення справ про фіскальні злочини доручалось *oikonomos*. У склад суду в якості головуючих включались й вищі посадовці, а у особливих випадках це міг бути й сам фараон [16, с. 34]. На даний час не виявлено достатньо джерел, які б висвітлювали сам хід кримінального судового процесу, однак є мало імовірним, що б він суттєво відрізнявся від цивільного, та вірогідно розпочинався з представлення справи, можливо оголошення петиції, допиту обвинуваченого та заслуховування потерпілого, допиту свідків та дослідження матеріальних і документальних доказів й оголошення вердикту [22, с. 544].

Висновки. В окресленій системі юстиції Стародавнього Єгипту ми можемо відзначити наявність окремих посадових осіб, які в певній мірі виконували функції, подібні тим, які виконують органи прокуратури сьогодні. В першу чергу, необхідно відзначити писаря, який, входячи до складу суду та не будучи головуючим, доповідав справу та оголошував первинне обвинувачення, допитував правопорушника з метою встановлення правди, діяв подібно сучасному прокурору, який підтримує в суді публічне обвинувачення. Окремо необхідно виділити посаду *eisagogeus*, який будучи представником центральної влади при судах *laokritai* та *dikastèria*, здійснював представлення справи перед судом та діяв подібно сучасному прокурору, який представляючи інтереси держави, приймає участь в судах цивільної, господарської та адміністративної юрисдикції. Встановлено, що одним з визначальних віх юстиції Стародавнього Єгипту було започаткування поліційних посадовців, які здійснювали розслідування злочинів. При цьому, було введено механізм нагляду за їх діяльністю, який здійснювали *epistatès* та *stratègos*. Подібно сучасній функції прокурора по нагляду за органами досудового розслідування, вони розглядали скарги на дії поліцейських чиновників та надавали їм інструкції щодо розгляду конкретних справ. Перспективним у напрямку дослідження є

подальше вивчення специфіки правового статусу посадових осіб, які виконували функції, подібні тим, що сьогодні їх виконують органи прокуратури, а також прослідкувати історичний шлях втілення відповідних правових ідей Стародавнього Єгипту в правових системах Стародавньої Греції, Риму та Середньовіччя, аж до періоду XIV, коли у Франції вперше зустрічається інститут прокурорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків (соціологія). URL: <http://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv>
2. Кравчук М. Методологічні засади проведення історико-правового дослідження. *Психологія і суспільство*. 2009. № 3. С. 69 — 80.
3. Муравьев Н. В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности: Пособие для прокурор. службы. Москва: Унив. тип., 1889. Т. 1. 552 с. URL: <http://znanium.com/bookread2.php?book=522235>
4. Перепелкин Ю. А. История Древнего Египта. Санкт-Петербург: Летний сад, журнал «Нева», 2000. 560 с.
5. Лурье И. М. Очерки древнеегипетского права XVI—X веков до н.е. Ленинград: Из-во Эрмитажа, 1960. 335 с.
6. Жувака С. О. Історико-правовий аналіз розвитку функцій прокуратури України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01/ Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019. 265 с.
7. Manning J. G. *The Representation of Justice in Ancient Egypt*. *YALE JOURNAL OF LAW & THE HUMANITIES*. 2012. Vol. 24, № 1. P. 111 — 118. URL: <https://digitalcommons.law.yale.edu/yjhl/vol24/iss1/4>
8. Слинко Д. В. Виникнення і розвиток юридичних процедур в країнах Стародавнього Сходу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2018. Вип. 26. С. 20- 22.
9. Томсинов В. А. Государство и право Древнего Египта : монография. Москва. Зерцало-М. 2011. 512 с.
10. Loon A. J. Law and order in ancient Egypt. The Development of Criminal Justice from the Pharaonic New Kingdom until the Roman Dominate; master's thesis/ Leiden University. Leiden, 2014 URL: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/30196/Law%20and%20Order%20in%20Ancient%20Egypt.pdf?sequence=1>
11. Jasnow R. C. Egypt: The Middle Kingdom and Second intermediate period. *A History of Ancient Near Eastern Law*. In Westbrook, R. (ed.). 2003. Vol. 1. P. 255-288.
12. Bunson M. Encyclopedia of ancient Egypt. New York: Facts On File, 2002. 462 p.
13. Joshua J. M. Ancient Egyptian Law. *Ancient History Encyclopedia*. 2017. October 02. URL: https://www.ancient.eu/Egyptian_Law/
14. Jasnow R. C. Egypt: The Old Kingdom and First intermediate period. *A History of Ancient Near Eastern Law*. In Westbrook, R. (ed.). 2003. Vol. 1. P 93-140.
15. Lippert S. Egyptian Law, Saite to Roman Periods. P. 3-4 URL: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935390.001.0001/oxfordhb-9780199935390-e-48?print=pdf>
16. Эрман А. Государство, армия и общество Древнего Египта/ пер. с англ. И.А. Петровской. Москва : ЗАО Центрполиграф, 2008. 394 с.
17. Jasnow R. C. Egypt: New Kingdom. *A History of Ancient Near Eastern Law*. In Westbrook, R. (ed.). 2003. Vol. 1. P. 289-359.
18. Allam S. Egyptian Law Courts in Pharaonic and Hellenistic Times. *The Journal of Egyptian Archaeology*. 1991. Vol. 77. P. 109 — 127.
19. Панов А. В. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2003. 205 с.
20. Fields N. Soldier of the Pharaoh. Middle Kingdom Egypt 2055–1650 B. C. Oxford: Osprey publishing, 2007. 65 p.
21. Теличкін І. О. Генезис злочинності в сфері службової діяльності на прикладі поліції Стародавнього Єгипту. *Форум права*. 2012. №1. С. 944— 952.
22. Taubenschlag R. The Law of Greco-Roman Egypt in the Light of the Papyri, 332 B.C. – 640 A.D. Warszawa: Panstwowe wydawnictwo naukowe. 1955. 789 p.
23. Гладких В. Д. Древний мир. Энциклопедический словарь в 2-х томах. Москва : Центрполиграф, 1998. URL: <https://sci.house/vsemirnaya-istoriya-sci-book/hrematistyi-101564.html>
24. Зелінський А. Л. Правова сегрегація і правова інтеграція в елліністичному Єгипті. *Східний світ*. 2005. №2. С. 43-49.
25. Bauschatz J. *Archiphylakitai in Ptolemaic Egypt: e Hierarchy of equals? Syllecta Classica*. 2007. Vol. 18, 181-211. URL: http://www.u.arizona.edu/~jbausch1/cv/Bauschatz_SyllClas_18.pdf (дата звернення 07.09.2020).

REFERENCES:

1. Ukrainian Center for Economic and Political Studies named after Alexander Razumkov. (2020). Citizens' assessment of the situation in the country and government activities, the level of trust in social institutions and politicians (sociology). Retrieved from: <http://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv> [in Ukrainian].

2. Kravchuk, M. (2009). Methodological principles of historical and legal research. *Psykhologhija i suspiljstvo (Psychology & society)*, 3, 69 —80 [in Ukrainian].
3. Muravev, N. V. (1889). *Prosecutor's supervision in its structure and activities: A manual for the prosecutor's office*. Vol. 1. Moscow: Univ. typogr. Retrieved from: <http://znanium.com/bookread2.php?book=522235> [in Russian].
4. Perepelkin, Ju. A. (2020). *History of Ancient Egypt*. St. Petersburg : magazine «Neva». [in Russian].
5. Lure, Y. M. (1960). *Essays on Ancient Egyptian Law of the 16th – 10th Centuries BC*. Leningrad: Jermitazh's Publishing House. [in Russian].
6. Zhuvaka, S. O. (2019). *Historical and legal analysis of the development of the functions of the Prosecutor's Office of Ukraine*. (Doctoral dissertation). National Academy of Internal Affairs, Kiev [in Ukrainian].
7. Manning, J. G. (2012, January). *The Representation of Justice in Ancient Egypt*. *Yale Journal of Law & The Humanities*, 24(1), 111 — 118. Retrieved from: <https://digitalcommons.law.yale.edu/yjlh/vol24/iss1/4> [in English].
8. Slynko, D. V. (2018). The emergence and development of legal procedures in the countries of the Ancient East. *Visnyk Kharkivskjokoho nacionaljnogho universytetu imeni V. N. Karazina. Serija «PRAVO»(The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series «Law»)*, 26, 20- 22. doi:10.26565/2075-1834 [in Ukrainian].
9. Tomsinov, V. A. (2011). *State and Law of Ancient Egypt: monograph*. Moscow. Mirror-M. [in Russian].
10. Loon, A. J. (2014). *Law and order in ancient Egypt. The Development of Criminal Justice from the Pharaonic New Kingdom until the Roman Dominate*. (Master's thesis). Leiden University, Leiden, Netherlands. Retrieved from: <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/30196/Law%20and%20Order%20in%20Ancient%20Egypt.pdf?sequence=1> [in English].
11. Jasnow, R. C. (2003). Egypt: The Middle Kingdom and Second intermediate period. In R. Westbrook R. (Ed.), *A History of Ancient Near Eastern Law*. Vol. 1, (pp. 255-288). Boston: Brill. [in English].
12. Bunson, M. (2002). *Encyclopedia of ancient Egypt*. New York: Facts On File. [in English].
13. Joshua, J. M. (2017 October 02) Ancient Egyptian Law. *Ancient History Encyclopedia*. Retrieved from: https://www.ancient.eu/Egyptian_Law [in English].
14. Jasnow, R. C. (2003). Egypt: The Old Kingdom and First intermediate period. In R. Westbrook R. (Ed.), *A History of Ancient Near Eastern Law*. Vol. 1, (pp. 93-140). Boston: Brill. [in English].
15. Lippert, S. (2016 February). *Egyptian Law, Saite to Roman Periods* Retrieved from: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199935390.001.0001/oxfordhb-9780199935390-e-48?print=pdf>. [in English].
16. Erman, A. (2008). *State, army and society of Ancient Egypt*. Transl. from English I.A. Petrovskaya. Moscow: ZAO Tsentrpoligraf. [in Russian].
17. Jasnow, R. C. (2003) Egypt: New Kingdom. In R. Westbrook R. (Ed.), *A History of Ancient Near Eastern Law*. Vol. 1, (pp. 289-359). Boston: Brill. [in English].
18. Allam, S. (1991 October). Egyptian Law Courts in Pharaonic and Hellenistic Times. *The Journal of Egyptian Archaeology*, 77(1), 109 — 127. [in English].
19. Panov, A. V. (2003). *History of the state and law of foreign countries: textbook*. Uzhhorod: PE «OUTDOOR SHARK». [in Ukrainian].
20. Fields, N. (2007). *Soldier of the Pharaoh. Middle Kingdom Egypt 2055–1650 B. C*. Oxford: Osprey publishing. [in English].
21. Telychkin, I. O. (2012). The genesis of crime in the sphere of official activity on the example of the police of Ancient Egypt. *Forum prava*, 1, 944— 952. [in Ukrainian].
22. Taubenschlag, R. (1955). *The Law of Greco-Roman Egypt in the Light of the Papyri, 332 B.C. – 640 A.D.* (2nd ed.) Warszawa: Panstwowe wydawnictwo naukowe. [in English].
23. Gladkih, V. D. (1998). Ancient world. *Encyclopedic Dictionary in 2 volumes*. Moscow: Centerpolygraph. Retrieved from: <https://sci.house/vsemirnaya-istoriya-scibook/hrematystyi-101564.html> [in Russian].
24. Zelinskyi, A. L. (2005). Legal segregation and legal integration in Hellenistic Egypt. *Skhidnyj svit (The World of the Orient)*, 2, 43-49. DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw> [in Ukrainian].
25. Bauschatz, J. (2007). *Archiphylakitai in Ptolemaic Egypt: A Hierarchy of equals? Syllecta Classica*, 18, 181-211. Retrieved from: http://www.u.arizona.edu/~jbausch1/cv/Bauschatz_SyllClas_18.pdf [in English].

Стаття надійшла до редакції: 18.06.2020